

d'Urgell empenyorà a l'Església d'Urgell els delmes del castell de *Civis*, i que el 1396 se n'apoderaren les forces de Foix, fins a 1400, que l'evacuaren. Que formava part del quarter de la Vall de Castellbò, centrat a (*Castell*)ciutat, junt amb Ars, Alàs, Aravell etc.

ETIM. Meyer-Lübke (*BDC* xi, 5) el dóna com a pre-romà; i, com que es declara sorprès que en fonètica catalana hagi donat *-is*, es veu que li suposava una terminació com la de *perdiu* *PERDICE*, *raiu* *RADICE*, *fiu* *FECI* etc. Però és clar que és una petició de principi, puix que terminacions com *-CIU*, *-TTIU* i altres, han donat *-ç*; per tant el que havia de suposar és que no ve de *-ICE* sinó d'una base equiparable a aqueixes.

En diversos passatges dels *E.T.C.* (p. ex. i, 178),¹⁵ admeto que *-is* pot ser indicatiu d'origen bascoide (o, més vagament, pre-romà pirinenc, ii, 31): incloent-hi, junt amb *Civis*: *Ovis*, *Estais*, *Aransis* i els pasturatges de *Nyis* entre Àneu i Cardós (derivat del bc. *ANGI*, -A 'devesa'), també *Sarais*, *Socis*, *Sentis* [?] (*E.T.C.* i, 30), i²⁰ afegint-hi *Noris*, emparentat amb *Núria*, *Norieda* etc. (*E.T.C.* ii, 34). Allí i, supra, en articles de la B-, he indicat que poden anar a part els en *-lis* —*Arcalis*, *Beixalis*, *Mallolis* i l'antic *Buslis* (> *Boldis*)—, amb els quals ja no va *Civis*.

Arà bé, d'acord amb aqueix supòsit d'origen bascoide, veiem una semblança colpadora de *Civis* amb el basc *Zibitze* de la Baixa-Navarra (nom oficial fr. *Cibits*), a 15 k. del límit lingüístic amb el gascó: és 12 k.³⁰ SO. de Donapaleu (Saint-Palais), escrit així en les llistes de Bonaparte, Azkue (p. xxix), Lhande (p. xxxvi): era municipi independent fins a 1848, avui agr. a Larzabale (Larceveau); P. Raymond (*Di.Top.BPyr.*) en troba testimonis ja en l'any 1472 (*Cibitz*) i 1553 (*Civitz*).³⁵

És evident que la semblança de *Çibitz(e)* amb *Civis* no pot ser deguda a una pura casualitat, i també és versemblant i fins convincent que entre ells hi hagi un nexa ben antic, probablement etimològic; sembla clar que *Çibitz(e)*, i segurament *Civis*, pertanyen al grup copios dels NLL bascos en *-itz*, *-itze*: *Uzartitze*, *Haritze(e)*, *Nabarnitze(e)*, *Maritze(e)*, *Astitze(e)* i les seves variants en *-ze* (*Zalgize*, *Amikuze*) i en *-otze*, *-utze* (*Uzartotze*, *Andutze*): grup i terminació que s'han comprovat com a font, més o menys evolucionada, de tants⁴⁵ NLL dels nostres Pirineus centrals: veg. *E.T.C.* i, 163; ii, 100, i supra els art. sobre *Bastanis*, *Aransis* etc.

Així queda eliminat l'escrúpul fonètic de la *-s* de *Civis* que deturava M-Lübke. Ben cert que, almenys la major part dels NLL pallaresos i urgellencs que hem⁵⁰ arreglerat supra, tenen *-is* provinent d'aqueixa terminació basca; i per tant hem de suposar que llur radical tindria generalment origen bascoide, o ibero-basc, o almenys haurà passat per un filtre bascònic. Aquest ha de ser, doncs, l'origen de la parella *Civis/Çibitze*.⁵⁵

És clar que caldria precisar l'arrel pre-romana pertinent, abans de donar per establert aquest problema etimològic. I diguem de seguida que per a això no es troba res simple i segur. Almenys en mots bascos de⁶⁰

bona patent euskèrica.

Prou deu ser-ho *çimil*, *-mel*, formes adjectivals amb sentits vegetals: 'flexible', 'marcit' i anàlegs (Mantrola, Urtel, cf. Mitxelena, *Fonètica Històrica Vasca*, 77; i més dades en *DECat* ix, 531a7-26). Havent-hi freqüent alternança i fins equivalència, *m/b* en basc, això es prestaria per deduir-ne una base ÇIB- adaptable al nostre problema; però l'admissió que en aquell adjectiu, *-el* fos un element sufixal, ben extraordinari, substituïble pel nostre *-ITZ*, resta molt arbitrària i isolada. Encara que hom hagi trobat rastres d'un mot *sabi* en alguns parlars bascos, amb accs. «conjunto de pequeñas raíces», 'bledo', 'semental', això no s'ha pogut acceptar (conjectura de Rohlfs i Hubschmid) com a ètmon del gascó *sebiu* 'vareta' (veg. *DECat*, 530; i *PVArGc*, s. v.); ni, per l'escassetat i vaguetat semàntica de les dades basques, gosaríem a proposar-ho com a base del nostre NL urgellenc-benavarrès. (V. tanmateix *Sabiude* NP i NL del Conflent. *SABÍ-BIDE*?)

La conclusió prudent és, doncs, que el vocabulari conegut del basc actual no explica l'arrel d'aquest NL. Plantegem-nos també, si se li troba alguna pista en ibèric, que tingué tant de comú —sobretot en lèxic, amb les formes antigues del basc. Com que celtibèric²⁵ i ibèric no eren llengüatges mancats d'elements comuns, certament abundants en el lèxic, ens crida l'atenció un vell mot aborigen:

CEVEI/CEVIS en inscripcions celtibèriques: «bronze de Luzaga», estudiat per Lejeune i Tovar (*Prim. L. Hisp.*, 179), relacionant-lo amb un CEMI-, altrament llegit *-CEIVSI* en inscr. ibèriques (de Lliria etc.). Si estiguéssim un poc segurs que aquí hi ha una veritable *-m-* alternant amb una vera *-v-*, hauríem de deixar ben obert aquest enllaç hipotètic; però es veu que aquí no hi ha els sons veritables de *m* ni de *v*, sinó una consonant nasal un poc diferent, *m*, la que altres inscrs. grafien *u*, i que tenia més de *n* que de *m* (nasal labiodental?); tampoc la interpretació «gens» que en proposa Lejeune (*Celtiberica*, n. p. 100 i n. 138) no és animadora ni gens segura o fins improbable.¹ En tot cas això és una pista enterament errívola, que no es pot pendre en seriosa consideració.

Però el lèxic del basc, i ja el de l'antic basc de Vasconia i dels nostres Pirineus, no era euskera pur, sinó que duia en suspensió nombrosos manlleus del llatí imperial o tardà, i del romànic arcaic, ja ben assimilats en la llengua viva. Tot sospesat, doncs, crec que *Çibitze* venia d'un d'ells.

En efecte, no és pas cosa suposada. Hi hagué un oc. ant. *sebitz*, ben conegut, i més en la seva forma femenina *sebissa*, usada ja per tradadors clàssics, com Marcabré, en el sentit de 'tanca, closa' (de prats etc.): «haie vive»: «L'autrier, just'una *sebissa*, / trobei pastora mestissa, / de joy e de sen, massissa / ---» (Appel, *Chrest*, § 64.1, Rayn. v, 132a; PDPF), que avui segueix ben viu en els depts. Gard, Vaucluse, B. du Rhône etc.²

Tot això forma part del gran conjunt dels derivats romànics del llatí *SÆPES* 'tanca, clos', que he desenrotllat en el citat art. del *DECat* (ix, 562-32), en *PVArGc*